

בס"ד

פרשת שופטים

עיינו היטיב בדברים פרק יז פסוקים י-יא ורש"י שם

רמב"ן דברים פרק יז פסוק יא

(יא) **ימין ושמאל** - אפילו אם אומר לך על ימין שהוא שמאל או על שמאל שהוא ימין, לשון רש"י. וענינו, אפילו תחשוב בלבך שהם טועים, והדבר פשוט בעיניך כאשר אתה יודע בין ימין לשמאלך, תעשה כמצותם, ואל תאמר איך אוכל החלב הגמור הזה או אהרוג האיש הנקי הזה, אבל תאמר כך צוה אותי האדון המצוה על המצות שאעשה בכל מצותיו ככל אשר יורוני העומדים לפניו במקום אשר יבחר ועל משמעות דעתם נתן לי התורה אפילו יטעו, וזה כענין רבי יהושע עם ר"ג ביום הכיפורים שחל להיות בחשבוננו (ר"ה כה א):

והצורך במצוה הזאת גדול מאד, כי התורה נתנה לנו בכתב, וידוע הוא שלא ישתוו הדעות בכל הדברים הנולדים, והנה ירבו המחלוקות ותעשה התורה כמה תורות. וחתך לנו הכתוב הדין, שנשמע לבית דין הגדול העומד לפני השם במקום אשר יבחר בכל מה שיאמרו לנו בפירוש התורה, בין שקבלו פירושו עד מפי עד ומשה מפי הגבורה, או שיאמרו כן לפי משמעות המקרא או כוונתה, כי על הדעת שלהם הוא נותן (ס"א לנו) להם התורה, אפילו יהיה בעיניך כמחליף הימין בשמאל, וכל שכן שיש לך לחשוב שהם אומרים על ימין שהוא ימין, כי רוח השם על משרתי מקדשו ולא יעזוב את חסידיו, לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול. ולשון ספרי (שופטים קנד) אפילו מראין בעיניך על הימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין שמע להם:

1) מהו חידושו של הרמב"ן בהבנת האיסור של לא תסור, מהי הסבה שבגללה התורה היתה צריכה לצוות את האיסור הזה.

ספר העיקרים מאמר ראשון פרק יט

ולפי שאי אפשר לדת האלהית להתקיים זולתה, צוה עליה הכתוב ואמר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך (דברים ל"ב ז'), וחייבה מיתה לעובר על דברי קבלת החכמים, אמרה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך **ימין ושמאל** והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע וגו' ומת האיש ההוא (דברים י"ז י"ב), והזהירה על כבוד ההורים וצוה להעניש בן סורר ומורה, לפי שקבלת האב קרובה למה שהושג בחוש, שהאמונה בו מחוייבת אף על פי שירחיקו השכל. ועל זה הדרך תפול האמונה בכל זמן בדברים שלא הושגו אז בחוש ולא באמות שכלי אלא בקבלה הנמשכת.

2) איזו תוספת נמצאת בדברי ספר העיקרים, עיינו היטיב ברמב"ם בכותרת של הל' ממרים (ספר שופטים, האם יש מכנה משותף בין דברי בעל העיקרים לבין דברי הרמב"ם).

ספר חובות הלבבות הקדמה ד"ה האחד מהם

האחד מהם ממה שאמר הכתוב כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין וגומר ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך וגומר. וכשאתה משתכל במה שכולל הפסוק הראשון מעניני הדין, תמצאם דברים שצריכים לפרוט אותם ולחלקם ולדקדק בהם בדרך הקבלה לא בדרך אותות השכל. הלא תראה, שלא הזכיר בכללם ענין מן הענינים, אשר יושגו מצד השכל, כי לא אמר, **כשתסתפק בענין** היחוד, איך הוא או בשמות הבורא ובמדותיו ובשרש משרשי הדת,

כעבודת המקום ובטוח עליו והכנע לפניו, ויחד המעשה לשמו, ולברר המעשים הטובים מפגעי ההפסד ועניני התשובה מן העבירות, ולירא ממנו, ולאהבה אותו, ולהתבושש מפניו, ולחשוב עם הנפש בעבור שמו והזדומה לזה, ממה שיגיע אליו האדם בדרך השכל וההכרה, שתאמין בהם על ידי חכמי התורה והסמך, ותסמוך על דברי קבלתם בלבד, אבל אמר שתשוב אל דעתך ותשמש בשכלך במה שדומה לזה, אחר שתעמוד עליו מצד הקבלה, שהיא כוללת כל מצוות התורה ושרשיהן ופרקיהן, ותחקור עליו בשכלך ותבונתך ושקול דעתך, עד שיתברר לך האמת וידחה השקר, כדכתיב וידעת היום והשבות אל לבבך וגו'. וכן אומר בכל מה שנוכל לעמוד על בורו מדרך השכל, כמו שארז"ל: כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא, מפני שדעת ענין היחוד כענף מן הדברים שיובנו בדרך השכל, ומה שיתחייב בו, יתחייב בכלם.

3) האם לבעל חובות הלבבות דעה אחרת ממה שכתב בעל העיקרים.

4) מה הן גבולות של הלאו של לא תסור, עיינו בדברי הרמב"ם

רמב"ם פירוש המשניות סנהדרין פרק י משנה ג

כבר זכרתי לך פעמים רבות שכל מחלוקת שיהיה בין החכמים שאינו בא לידי מעשה אלא שהוא אמונת דבר בלבד, אין צד לפסוק הלכה כאחד מהם,

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף פו עמוד ב פז ע"א

גמרא. תנו רבנן: כי יפלא ממך דבר במופלא שבבית דין הכתוב מדבר. ממך, זה יועץ, וכן הוא אומר: +נחום א'+ ממך יצא חשב על ה' רעה יעץ בליעל. דבר - זו הלכה, למשפט - זה הדין. **בין דם לדם** - בין דם נדה, דם לידה, דם זיבה. בין דין לדין - בין דיני נפשות, דיני ממונות, דיני מכות, בין נגע לנגע - בין נגעי אדם, נגעי בתים, נגעי בגדים, דברי - אלו החרמים והערכין וההקדשות. ריבת - זו השקאת סוטה,

תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין פרק יא דף ל טור א/ה"ג

כתיב כי יפלא ממך דבר למשפט מגיד שבמופלא שבבית דין הכתוב מדבר ממך זה עצה דבר זו אגדה **בין דם לדם** בין דם נידה לדם בתולים בין דם נידה לדם זיבה לדם צרעת בין דין לדין בין דיני ממונות לדיני נפשות בין דין לדין בין הנסקלין לנשרפין לנהרגין ולנחנקין בין נגע לנגע בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט בין נגע לנגע בין נגיעי אדם לניגיעי בגדים ולנגעי בתים

5) מהו המחל' בין הבבלי והירושלמי כאן ומהי דעת הרמב"ם במחלוקת זו

6) כעת נעיין בדברי המשך חכמה, מהי חידושו בגדר של "לא תסור,

המשך חכמה,

(יא) לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך וכו' - ראיתי לברר בזה דעת הרמב"ם בשרשיו (שורש א) דעל כל דבר מדברי חכמים הוא עובר בלא תסור, והרמב"ן האריך בעוצם פלפולו לדחות זה מראיות רבות עצמו מספר, וכללי השגתו,

דא"כ היה ראוי להחמיר בספיקון, וביטול דרבנן מפני דאורייתא, ואתי דרבנן ומבטל דאורייתא בתערובת, והאריך למאד בענינים אלו וחדש בהם שיטה אחרת. ואנכי עפר ואפר תחת רגליו אומר כי לשיקול דעתי האמת כדברי רמב"ם, והעיקר הוא זה כי התורה רצתה אשר מלבד ענינים הנצחים והקיימים לעד, יתחדש ענינים, סייגים, ואזהרות, וחומרות, אשר יהיו זמניים, היינו שיהיה ביד החכמים להוסיף עפ"י גדרים הנמסר להם, [שבאופנים אלו ניתן להם רשות], ואם יעמוד ב"ד אחר גדול בחכמה ובמנין ובהסכסם כלל ישראל כפי הגדרים שיש בזה, הרשות בידם לבטל, ולמען שלא ימצא איש אחד לאמר אני הרואה ואיני כפוף לחכמי ישראל, נתנה התורה גדר לא תסור כו', שאל"כ יהיה התורה מסורה ביד כ"א, ויעשו אגודות אגודות, ויתפרד הקשר הכללי, מה שמתנגד לרצון השם שיהיה עם אחד לשמוע לחכמיהם, ואם לא ישמעו עוברים בלא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, ואם כן המצוה דוקא לשמוע מה שיאמרו, אבל הענין בעצמו שאמרו וחדשו, אפשר דאינו מתקבל אל רצון הבורא, ואם יעמוד ב"ד אחר הגדול ויבררו טעותן, או שהוא דבר שאין הצבור יכול לעמוד, ויעשו היפך מזה, מותר, וכמו ר"י דשרי משחא (עבודה זרה לו), ופרוזבול דאמר שמואל אבטליניה (גטין לו:), וכן מאמר ר"ג על הישנות אנו מצטערים (כתובות עח), ואף אם יכוונו האמת, כפי מה שהוא רצון הבורא באמת, בכ"ז לא רצה השם יתעלה לעשותו חק נצחיי מטעמים הכמוסים בחקר אלוד, רק שיהיה מעצת החכמים וברצונם, ורצה דוקא שנשמע בקולם, אבל לא בפרטי הדברים, ומצאנו דוגמתו בתורה ענין דומה לזה, מה שהחמירה תורה לשמוע בקול מלך יותר ממה שהחמירה לשמוע בקול חכמים, וחייבן מיתה בד"ק (יהושע ספ"א) כל אשר ימרה את פיך מות יומת, ובכ"ז לדוגמא שמעי בן גרא (מלכים א' ב) היה מצוה מן השם לשמוע בקול שלמה, לבלי לצאת מקיר העיר וחוצה וחייב מיתה ע"ז, אבל האם רצה השם שיאמר זה שלמה, ואם היה חפצו יתברך בפרט הזה, שמה איכפת לרחמנא אם יצא, הלואי לא אמר שלמה זה, ולא היה מסבב לקחת בת פרעה (ע' ברכות ח' סע"א) ולסבב חורבן הבית וגלות ישראל (ע' שבת נו:), ככה שמה התורה לחוק לבנ"י לשמוע בקול חז"ל כקול מלך, מאן מלכי רבנן (גטין סב סע"א), אבל בפרטי הענין אין רצונו בצווי פרטי,

(7) מה הוסיף השערי יושר על דברי המשך חכמה ואיזו הבדלים הלכתיים הוא מחדש.

שערי ישר שער א - שער הספיקות פרק ז

צט ובהא דהקשה הרמב"ן על הרמב"ם דלדבריו כל ספק דרבנן יהיה ספק דאורייתא משום הלאו דלא תסור, נלענ"ד דההבדל בזה הוא באמת שאני האי לאו משאר לאוים, דבכל אזהרות התורה איכא אזהרה על עצם המעשה כמו לא תאכל חלב דהאיסור על עצם האכילה, והלאו דלא תסור באה אזהרה לשמוע בקול חז"ל, וכשעובר על זה ליכא איסור תורה על עצם המעשה רק מה שאינו שומע לקולם, ולפי"ז בספק איסור תורה אם יפגע באיסור עבר על לאו דלא תאכל חלב דהרי אכל חלב, אבל אם שתה יין נסך דרבנן ע"י ספק הנה עצם השתיה מותרת היא מה"ת, ועבירת סירוב שמיעת אזהרתם ג"כ ליכא דעל ספק ליכא אזהרה דגם באיסור תורה ליכא על ספיקות אזהרות ה' מיוחדות, רק עבירת עצם המעשה, ובדרבנן עצם השתיה מותרת היא, וסירוב שמיעת קולם לא שייך, דבמצב הספק לא אמרו לו חז"ל לא הן ולא לאו. ועיין בנתיבות המשפט סימן רל"ד סק"ג שכתב דבאיסור דרבנן אם עבר בשוגג א"צ כפרה וכאילו לא עבר דמי. יעו"ש. וזה כמו שכתבתי בדברבנן עיקר האיסור מה שסירב ולא שמע לקול דברי חז"ל, וסירוב לא שייך רק בעושה במזיד, אבל בעושה בשוגג לא שייך סירוב, אבל במה שאסרה תורה נעשית נגד רחמנא גוף המעשה וזה נכון.....

קא ובדרך זה יש מקום להסביר שיטת בעל המאור שכתב בפרק ג' דר"ה (ז ב) במודר הנאה משופר דנקטינן דמותר לתוקע ביה תקיעה של מצוה, דדוקא תקיעות שהם מצוה מה"ת אבל תקיעות דרבנן אסור יעו"ש. והר"ן (שם) תמה

ע"ז דלכאורה אין שום מובן לדבריו דגם תקיעות דרבנן מחויב לעשות כדאורייתא, ועוד מאי הנאה יתירתא להתקוע תקיעה דרבנן מתקיעה של מצוה מה"ת, אמנם על פי דרכנו י"ל זכיון דעיקר הטעם זלא מיקרי מתהנה כשעושה מצוה אף דיש לו שמחה וגם תועלת ע"י מעשה המצוה בעוה"ז או בעוה"ב ואין לך הנאה גדולה מזו, משום דכל היכא דליכא הנאת הגוף ממש כאכילה ושתייה וכדומה הנאה חושית מגוף דבר הנאסר אזלינן בתר הכוונה של מטרת המעשה, ואם נעשית בשביל מטרה אחרת שלא בשביל הנאתו מה שנהנה חשבינן דממילא מתהנה, וענין זה מוכרח מכמה סוגיות מפורשות במסכת נדרים ואכמ"ל, ומשו"ה במצוה שעל ישראל לעשות צווי הקדוש ברוך הוא שלא בשביל תועלת שיגיע לו אז מה שמגיע לו תועלת חשוב כממילא מתהנה, וז"ל רש"י במסכת ר"ה דף כ"ח ע"א לא ליהנות ניתנו לישראל להיות קיומם להם הנאה אלא שעול על צואריהם ניתנו עכ"ל.